

Сьомочкіна Тетяна Ігорівна*доктор філософії з обліку та оподаткування**Національний університет**«Київський авіаційний інститут»*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9973-8958>**Пономарьов Олександр Володимирович***кандидат економічних наук, доцент,**Національний транспортний університет*ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-8267-9901>**Рибак Олена Миколаївна***кандидат економічних наук, доцент**Національний університет**«Київський авіаційний інститут»*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1576-7189>

ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОТУЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У статті досліджено теоретико-методичні засади оцінювання економічного потенціалу та економічної потужності сільськогосподарських підприємств в умовах цифрової трансформації. Уточнено сутність економічного потенціалу як інтегрованої сукупності ресурсів, можливостей та їх джерел, а також визначено його взаємозв'язок з економічною потужністю підприємства. Запропоновано авторське трактування економічного потенціалу сільськогосподарського підприємства як сукупності виробничо-технологічної, фінансово-економічної, кадрово-соціальної, біолого-екологічної та інноваційно-цифрової складових, взаємодія яких визначає результативність діяльності та здатність до сталого розвитку. Економічну потужність розглянуто як результативний прояв потенціалу, що характеризує можливий обсяг конкурентоспроможної продукції з урахуванням ресурсних, ринкових, біологічних та екологічних обмежень і забезпечення економічно обґрунтованої рентабельності. Обґрунтовано методичний підхід до комплексного оцінювання економічного потенціалу на основі системи показників його складових та формування інтегрального показника. Розглянуто можливості застосування кореляційно-регресійного аналізу для дослідження взаємозв'язку потенціалу і потужності та показника економічної доданої вартості (EVA) для оцінювання результативності використання капіталу. Визначено роль обліково-аналітичного забезпечення та цифрових технологій у формуванні інформаційної основи оцінювання економічного потенціалу і підтримці обґрунтованих управлінських рішень. Запропонований підхід сприяє комплекснішому врахуванню ресурсних, результативних та цифрових чинників розвитку сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: *економічний потенціал, економічна потужність, оцінювання економічного потенціалу, сільськогосподарські підприємства, обліково-аналітичне забезпечення, інтегральний показник, економічна додана вартість (EVA), цифрова трансформація, сталий розвиток.*

Постановка проблеми. Сучасні умови функціонування сільськогосподарських підприємств характеризуються високою динамічністю ринкового середовища, ресурсними обмеженнями, залежністю результатів діяльності від природно-кліматичних і біологічних чинників, посиленням конкуренції та необхідністю забезпечення сталого розвитку. За таких умов особливого значення набуває ефективне використання економічного потенціалу підприємств та обґрунтоване визначення меж його практичної реалізації.

Економічний потенціал характеризує сукупність ресурсів, можливостей і здатності підприємства забезпечувати досягнення визначених економічних результатів, однак його наявність не означає повної реалізації потенційних можливостей у конкретних ринкових умовах. У зв'язку з цим актуалізується проблема розмежування понять «економічний потенціал» та «економічна потужність», визначення їх взаємозв'язку та формування методичного інструментарію їх оцінювання. Особливої уваги потребує врахування специфічних для сільського господарства виробничих, фінансових, кадрово-соціальних, біолого-екологічних та інноваційно-цифрових чинників.

Додатковим викликом є трансформація інформаційного середовища підприємств під впливом цифровізації. Традиційні системи бухгалтерського обліку та аналізу поступово доповнюються ERP-системами, хмарними сервісами, бізнес-аналітикою, цифровими платформами та іншими інформаційними технологіями. Водночас фрагментарність цифровізації, недостатня інтеграція облікових і аналітичних даних та обмежене використання інформації для прогнозування знижують можливості своєчасного оцінювання економічного потенціалу та визначення його результативної реалізації.

Отже, виникає науково-практична проблема формування комплексного підходу до оцінювання економічного потенціалу та економічної потужності сільськогосподарських підприємств, який би поєднував ресурсну та результативну оцінку, враховував галузеву специфіку й забезпечував використання сучасного обліково-аналітичного та цифрового інструментарію для підтримки управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях економічний потенціал сільськогосподарського підприємства переважно розглядається як сукупність економічних ресурсів, якими володіє та розпоряджається підприємство, а також результатів їх раціонального використання [11, с. 92]. Відповідно до підходу Л. В. Скоробогатої, економічний потенціал підприємства охоплює кадровий, інформаційний, виробничий та фінансовий потенціали, при цьому виробничий потенціал формується за рахунок оборотних і необоротних ресурсів, а інвестиційний – фінансових та інвестиційних [28, с. 33].

Специфіка сільськогосподарського виробництва зумовлює необхідність урахування природно-біологічних факторів, зокрема землі, біологічних активів рослинництва і тваринництва, а також природно-кліматичних умов [10, с. 52–53]. О. С. Федонін, І. М. Рєпіна та О. І. Олексюк акцентують увагу на біовиробничому потенціалі, який охоплює біопотенціали рослинництва і тваринництва [25, с. 41–42].

У науковій літературі також сформувалася дискусія щодо співвідношення понять «економічний потенціал» та «економічна потужність». Сіваєв Б. О. розглядає економічний потенціал як ширшу категорію, що, крім ресурсної складової, охоплює здатність підприємства аналізувати зовнішнє середовище та адаптуватися до змін, тоді як економічна потужність характеризує граничні обсяги виробництва за умови повного використання ресурсів [20]. Подібний підхід простежується і в дослідженнях Е. Берндта та М. Фусса, які пов'язують економічну потужність зі стабільним результатом діяльності, а потенціал – із максимально можливим результатом, що не обов'язково може підтримуватися постійно [2, с. 3].

Окремий напрям досліджень пов'язаний із визначенням економічної потужності через обсяг виробництва, за якого досягається нормативний рівень прибутковості. Зокрема, О. Я. Загорецька визначає її як річний обсяг продукції, за якого прибуток підприємства відповідає нормативному рівню рентабельності, закладеному в ціну [14, с. 87]. Розвиток цього напрямку представлений також працями І. Б. Скворцова, присвяченими оцінюванню економічної потужності підприємства [22].

З урахуванням узагальнення наукових підходів та специфіки аграрного виробництва у межах цього дослідження економічний потенціал сільськогосподарського підприємства розглядається як інтегрована система взаємопов'язаних виробничо-технологічної, фінансово-економічної, кадрово-соціальної, біолого-екологічної, інноваційно-цифрової та неідентифікованої складових. При цьому фінансово-економічна складова, що охоплює фінансовий, інформаційний, обліковий та управлінський потенціали, безпосередньо

пов'язана з формуванням обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством. Інноваційно-цифрова складова відображає вплив інновацій, цифрових технологій та інформаційно-аналітичних інструментів на формування і реалізацію економічного потенціалу.

Водночас дослідження Б. Є. Бачевського, І. В. Заблудської та О. О. Решетняк засвідчують наявність методичних проблем оцінювання економічного потенціалу, зокрема низьку порівнянність його складових, складність формування інтегрального показника з урахуванням потенційних можливостей підприємства та труднощі вартісної оцінки окремих компонентів [11, с. 126–127]. Це свідчить про необхідність подальшого розвитку теоретико-методичних засад формування обліково-аналітичного забезпечення управління економічним потенціалом сільськогосподарських підприємств з урахуванням цифрової трансформації та вимог сталого розвитку.

Мета статті. Обґрунтування теоретико-методичних підходів до оцінювання економічного потенціалу та економічної потужності сільськогосподарських підприємств на основі комплексного врахування їх ресурсних, результативних, фінансово-економічних, біолого-екологічних, кадрово-соціальних та інноваційно-цифрових складових, а також удосконалення інформаційного забезпечення такого оцінювання в умовах цифрової трансформації.

Методи дослідження. При написанні статті було використано такі теоретичні методи, як аналіз, синтез обґрунтування й узагальнення загальної інформації отриманої з праць провідних вчених, де практична значимість полягала в оцінюванні економічного потенціалу та економічної потужності сільськогосподарських підприємств в умовах цифрової трансформації.

Виклад основного матеріалу. Сучасний розвиток економіки України характеризується впливом динамічних зовнішніх і внутрішніх викликів, що зумовлюють нестабільність ринкового середовища, послаблення виробничих можливостей підприємств та зниження купівельної спроможності населення. За таких умов особливого значення набуває зміцнення агропромислового комплексу як основи продовольчої безпеки та важливого чинника соціально-економічного розвитку держави.

Забезпечення стійких ринкових позицій сільськогосподарських підприємств та підвищення обґрунтованості управлінських рішень потребує нарощування їх економічного потенціалу й удосконалення обліково-аналітичного забезпечення його управління. Багатоаспектність діяльності аграрних підприємств, зумовлена специфікою виробництва, ресурсного забезпечення та впливом природно-кліматичних факторів, визначає необхідність комплексного підходу до оцінювання економічного потенціалу.

Теоретичним підґрунтям дослідження є розкриття сутності поняття «потенціал», етимологічно пов'язаного з латинським *potentia* – «сила, міць». У сучасному трактуванні потенціал розглядається як сукупність наявних ресурсів, засобів, можливостей і продуктивних сил, які можуть бути мобілізовані та використані для досягнення визначених цілей [23]. В економічному контексті потенціал характеризує сукупність ресурсів і можливостей суб'єкта господарювання, що формують передумови для здійснення економічної діяльності, отримання результатів та подальшого розвитку [5]. Такий підхід дає змогу розглядати економічний потенціал не лише як сукупність наявних ресурсів, а як основу потенційної здатності підприємства трансформувати їх у конкретні економічні результати.

Узагальнюючи наукові підходи, у межах цього дослідження економічний потенціал підприємства пропонуємо визначати як комплекс ресурсів, можливостей та їх джерел, які можуть бути мобілізовані й активізовані відповідно до потреб підприємства для забезпечення його стійкого соціально-економічного розвитку шляхом перетворення потенційних можливостей на економічні результати.

Водночас економічний потенціал підприємства формується не лише під впливом його внутрішніх ресурсів і можливостей, а й залежить від умов мікро-, мезо- та макросередовища функціонування [4, с. 385]. Для сільськогосподарських підприємств цей вплив є особливо

вагомим через залежність результатів діяльності від природно-кліматичних умов, ресурсних обмежень, ринкової кон'юнктури та інших зовнішніх факторів. Відповідно, оцінювання економічного потенціалу аграрних підприємств має враховувати як внутрішні можливості, так і вплив середовища їх функціонування, взаємозв'язок яких представлено на рис. 1.

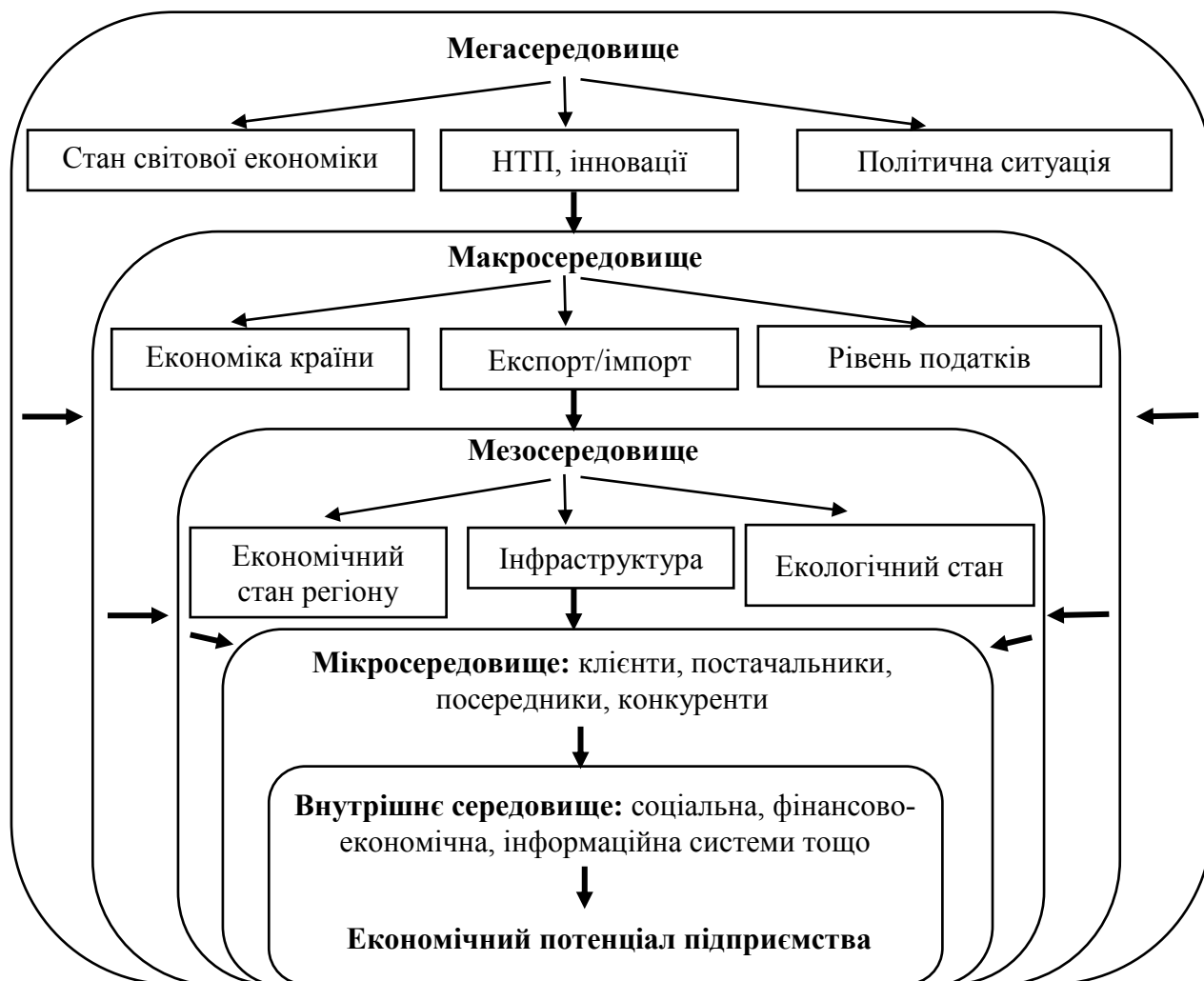

Рис. 1. Рівні середовища функціонування економічного потенціалу підприємства
Джерело: згруповано авторами на основі [12-13,15].

У межах ресурсно-цільового підходу економічний потенціал підприємства розглядається як сукупність взаємопов'язаних складових, що формують синергетичний ефект від використання кадрового, управлінського, ресурсного, виробничого, фінансового, соціального, інноваційного та інших потенціалів. Їх склад і співвідношення залежать від специфіки підприємства та мети дослідження.

При оцінюванні економічного потенціалу сільськогосподарського підприємства доцільно враховувати не лише обсяг економічних ресурсів, якими воно володіє та розпоряджається, а й результати їх раціонального використання [17, с. 92]. Водночас формування кінцевих результатів діяльності аграрних підприємств відбувається під впливом принципів сталого розвитку, що зумовлює необхідність урахування відповідних складових економічного потенціалу та їх взаємозв'язків (рис. 2).

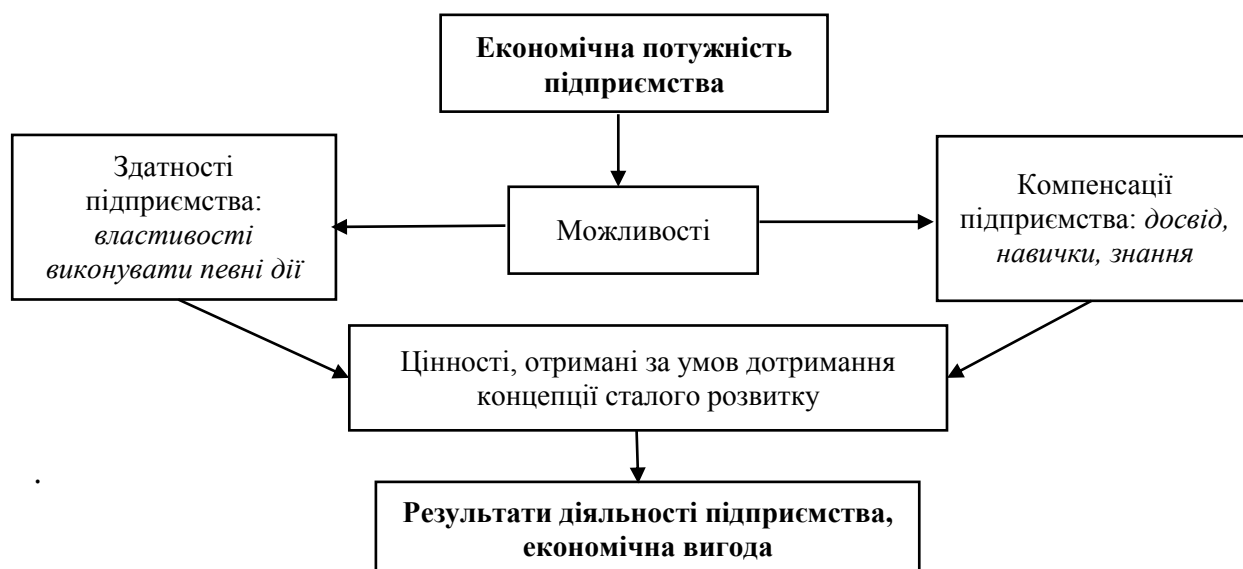

Рис. 2. Складові економічної потужності підприємства

Джерело: сформовано авторами [8].

Вказані групи складових, їх елементи та особливості потребують додаткового визначення, зокрема, і в контексті діяльності сільськогосподарських підприємств.

В умовному графічному вираженні (рис. 3) точка економічної потужності ($E_{п-т}$) є рівновагою між функцією попиту ($\Phi_{поп}$) та функцією пропозиції ($\Phi_{про}$) і знаходиться правіше за точку беззбитковості (T_6). Об та Оп-т позначені обсяги реалізації продукції у точках беззбитковості та економічної потужності відповідно. Цей показник дозволяє розраховувати такий рентабельний обсяг продукції, який буде повністю сприйнятий попитом ринку.

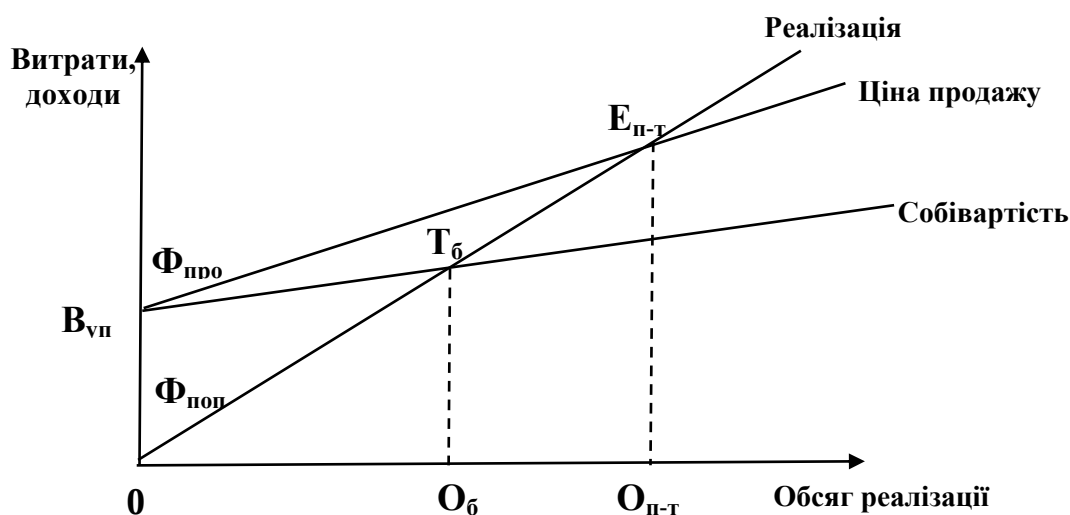

Рис. 3. Точка економічної потужності у порівнянні з точкою беззбитковості

Джерело: інтерпретовано авторами на основі [22, с. 260].

Практичне оцінювання економічного потенціалу залежить від обраного методичного підходу. Враховуючи, що ресурсно-результативну концепцію визначено доцільною для дослідження економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств, у її межах можна виокремити такі підходи до його розрахунку: витратний, зокрема витратно-ресурсний та монопольно-відомчий; результативний (дохідний); рентний; порівняльний та відтворювальний [16, с. 255–256].

Витратний підхід передбачає оцінювання величини витрат, пов'язаних із формуванням окремих складових економічного потенціалу, та характеризується відносною простотою розрахунків. Витратно-ресурсний підхід додатково враховує результати використання відповідних ресурсів, тоді як монополюльно-відомчий ґрунтується на нормативних значеннях витрат, установлених відповідними органами та установами.

Результативний (дохідний) підхід передбачає оцінювання очікуваних доходів або інших економічних результатів від використання ресурсів з урахуванням періоду їх отримання та пов'язаних із цим ризиків [63, с. 257]. Для визначення поточної вартості майбутніх доходів застосовують ставку дисконтування або коефіцієнт капіталізації. Зокрема, ставка дисконту відображає необхідну дохідність інвестованого капіталу з урахуванням рівня ризику, а її розрахунок може здійснюватися за методом середньозваженої вартості капіталу (WACC):

$$r = W_{pk} \times (1 - P_{pr}) \times C_{pk} + W_{vk} \times C_{vk} \quad (1),$$

де r – ставка дисконтування; W_{pk} – вартість позикового капіталу; P_{pr} – ставка податку на прибуток підприємств; C_{pk} – частка позикового капіталу; W_{vk} – вартість власного капіталу; C_{vk} – частка власного капіталу.

Особливість дохідного підходу полягає в оцінюванні економічного потенціалу через майбутню вартість підприємства, визначену з урахуванням очікуваних доходів та вартості капіталу. Такий підхід дає змогу оцінити потенційну економічну вигоду від використання ресурсів підприємства та його здатність генерувати майбутні результати [16, с. 257].

Рентний підхід до оцінювання економічного потенціалу може ґрунтуватися на грошових або якісних оцінках і передбачає розмежування цінності однотипних ресурсів. Для сільськогосподарських підприємств його доцільно застосовувати, зокрема, до біологічно-екологічної компоненти, диференціюючи ресурси залежно від їх якісних характеристик, наприклад родючості ґрунтів.

Порівняльний підхід передбачає визначення вартості підприємства шляхом зіставлення з аналогічними або конкурентними підприємствами, оціненими за ринковими даними. Його перевагою є орієнтація на актуальні галузеві ціни, однак застосування обмежується недостатньою прозорістю та розвиненістю ринку, а також ускладнюється щодо унікальних підприємств.

Відтворювальний підхід базується на визначенні сукупних витрат, необхідних для відтворення відповідного виду ресурсів та складових економічного потенціалу підприємства [16, с. 257].

Для досягнення мети дослідження оцінювання економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств пропонується здійснювати у два взаємопов'язані етапи.

На першому етапі підприємства порівнюються за результативним (дохідним) підходом та ранжуються за вартістю активів, показниками дохідності й прибутковості на основі доступної інформації.

Таблиця 1

Набір показників виробничо-технологічної компоненти економічного потенціалу

Показники	2024 р.	2025 р.	2026 р.
Технологічно-виробнича компонента			
Продукція с.-г. виробництва	P_1	P_2	P_3
Незавершене виробництва	H_1	H_2	H_3
Товари	T_1	T_2	T_3
Виробничі запаси	B_1	B_2	B_3
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	D_1	D_2	D_3
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	K_1	K_2	K_3
Інші операційні витрати	I_1	I_2	I_3

Джерело: розроблено авторами[8].

Примітка: перша літера показника репрезентує його значення: Продукція с.-г. виробництва – P_1 , P_2 , P_3 .

На другому етапі здійснюється оцінювання окремих компонент економічного потенціалу за системою показників, сформованих відповідно до визначеної структури потенціалу, з подальшим їх інтегруванням у комплексний показник. Як приклад розглянемо систему показників виробничо-технологічної компоненти, сформовану на основі даних обліково-аналітичного забезпечення (табл. 1).

Наступним кроком є приведення зібраних даних до більш однорідного вигляду з метою їх подальшого аналізу. Пропонуємо виконати приведення даних через прийняття певного еталонного показника з кожного ряду, що прагне до максимуму, за одиницю, а інші показники ряду порівняти з первинним значенням еталонного показника ряду (2).

$$Y_i = \frac{X_i}{X_{ei}} \quad (2),$$

де Y_i – це приведений показник;

X_i – показник i -того ряду;

X_{ei} – еталонний показник i -того ряду, $X_{ei}=1$.

Розглянемо приклади отриманих результатів (табл. 2).

Таблиця 2

Приведені значення показників виробничо-технологічної компоненти економічного потенціалу

Показники	2024 р.	2025 р.	2026 р.
Технологічно-виробнича компонента			
Продукція с.-г. виробництва	P_1 / P_3	P_2 / P_3	1
Незавершене виробництва	H_1 / H_2	1	H_3 / H_2
Товари	1	T_2 / T_1	T_3 / T_1
Виробничі запаси	B_1 / B_2	1	B_3 / B_2
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	D_1 / D_3	D_2 / D_3	1
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1	K_2 / K_1	K_3 / K_1
Інші операційні витрати	I_1 / I_2	1	I_3 / I_2

Джерело: розроблено авторами[8].

Запропонована обробка дасть змогу оптимальніше оцінити комплексний інтегрований показник компонент, а потім і сукупний показник економічного потенціалу досліджуваного сільськогосподарського підприємства.

Метою наступного кроку обчислення є згортання значення елементів компоненти до єдиного показника. Це можна зробити за допомогою наступної формули на прикладі даних, що характеризують елементи технологічно-виробничої компоненти в 2025 році (3):

$$TV_{2017} = \sqrt{\prod_{i=1}^m Y_{2025}} \quad (3)$$

Після остаточного обрахування всіх компонент необхідно перейти до формування комплексного показника економічного потенціалу. Але треба зауважити, що не всі компоненти економічного потенціалу мають однакову вагу, а отже, потрібно визначити вагові коефіцієнти всіх компонент. Виконати це завдання можна за допомогою бального оцінювання експертами. Приклад результату такого оцінювання наведено в таблиці 3.

Таблиця 3

Вагові коефіцієнти компонент економічного потенціалу сільськогосподарського підприємства на основі експертних висновків (розрахунок умовний)

Компонента економічного потенціалу	Оцінка в балах	Коефіцієнт
Виробничо-технологічної	30	0,30
Кадрово-соціальна	25	0,25
Фінансово-економічна	15	0,15
Біолого-екологічна	15	0,15
Інноваційно-цифрова	10	0,10
Неідентифікована	5	0,05
Всього	100	1

Джерело: розроблено авторами на основі [24]

В результаті формування бази вагових коефіцієнтів та розрахунку значень компонент економічного потенціалу можна скласти основну формулу визначення інтегрованого показника економічного потенціалу для задоволення вимог даного дослідження (4):

$$E_{п-л} = k_{ТВ} \times ТВ + k_{КС} \times КС + k_{ФЕ} \times ФЕ + k_{БЕ} \times БЕ + k_{Н} \times Н, \quad (4)$$

де ТВ, КС, ФЕ, БЕ, Н – розраховані показники компонент економічного потенціалу;

$k_{ТВ}$, $k_{КС}$, $k_{ФЕ}$, $k_{БЕ}$, $k_{Н}$ – коефіцієнти ваги відповідних компонент економічного потенціалу.

Запропонована методика дає змогу розраховувати інтегральний показник економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств, здійснювати їх порівняння та аналізувати динаміку. За період спостереження понад один рік інтегральний показник може визначатися як наростаючим підсумком, так і на основі середньозваженого значення.

Результати оцінювання економічного потенціалу доцільно доповнити визначенням економічної потужності сільськогосподарського підприємства. Під економічною потужністю пропонуємо розуміти такий обсяг продукції, який з урахуванням галузевої специфіки, ринкових обмежень та особливостей біологічних активів може бути повністю реалізований за умови збереження рівня рентабельності, закладеного в ціну продукції.

Економічний потенціал та економічна потужність мають спільну економічну основу, оскільки їх формування пов'язане з виробничими можливостями, біологічними ресурсами та фінансово-економічними результатами діяльності підприємства. Зокрема, обсяг продукції пов'язаний із виробничо-технологічною та біолого-екологічною компонентами економічного потенціалу, галузева специфіка – з біолого-екологічною компонентою, а можливість реалізації виробленої продукції – з фінансово-економічною компонентою.

Водночас ці категорії не є тотожними. Економічний потенціал характеризує сукупність ресурсів і можливостей підприємства та його потенційну здатність до досягнення економічних результатів, тоді як економічна потужність відображає обсяг результату, який може бути реалізований з урахуванням реальних ринкових обмежень та необхідного рівня рентабельності. Отже, економічна потужність є результативним проявом частини економічного потенціалу, скоригованого відповідно до умов функціонування підприємства.

Таким чином, взаємозв'язок економічного потенціалу та економічної потужності сільськогосподарського підприємства може бути формалізовано таким чином:

$$E_{п-т} = E_{п-л} - P; \quad (5)$$

де P – ринкові обмеження.

Така формула дає базисне уявлення про взаємозв'язок досліджуваних явищ та подальші дослідження щодо оцінки та розрахунку цих показників за допомогою визначення одне одного.

Отже, цифрові інструменти антикризового управління забезпечують підприємству можливість швидко виявляти загрози, оцінювати їх наслідки, моделювати альтернативні сценарії розвитку та приймати обґрунтовані управлінські рішення. У сучасних умовах цифрова трансформація є не просто напрямом модернізації підприємства, а необхідною умовою його виживання, фінансової стійкості та довгострокового розвитку.

На графіку $\Phi_{поп}$ – функція попиту; $\Phi_{про}$ – функція продажу; $V_{уп}$ – умовно-постійні витрати; T_6 – точка беззбитковості; $E_{п-т}$ – точка економічної потужності; $E_{п-л}$ – точка економічного потенціалу; $O_{п-т}$ та $O_{п-л}$ – відповідно обсяги реалізації в точках економічної потужності та економічного потенціалу.

Графічне зіставлення економічного потенціалу та економічної потужності відображає різницю між потенційно можливим і фактично ринково реалізованим результатом діяльності підприємства. За ідеальних умов економічна потужність може наближатися до економічного потенціалу, проте в реальному середовищі їх співвідношення визначається попитом, конкурентним середовищем та іншими ринковими обмеженнями.

Графічно взаємозв'язок між економічним потенціалом та економічною потужністю можна побачити на графіку (рис. 4).

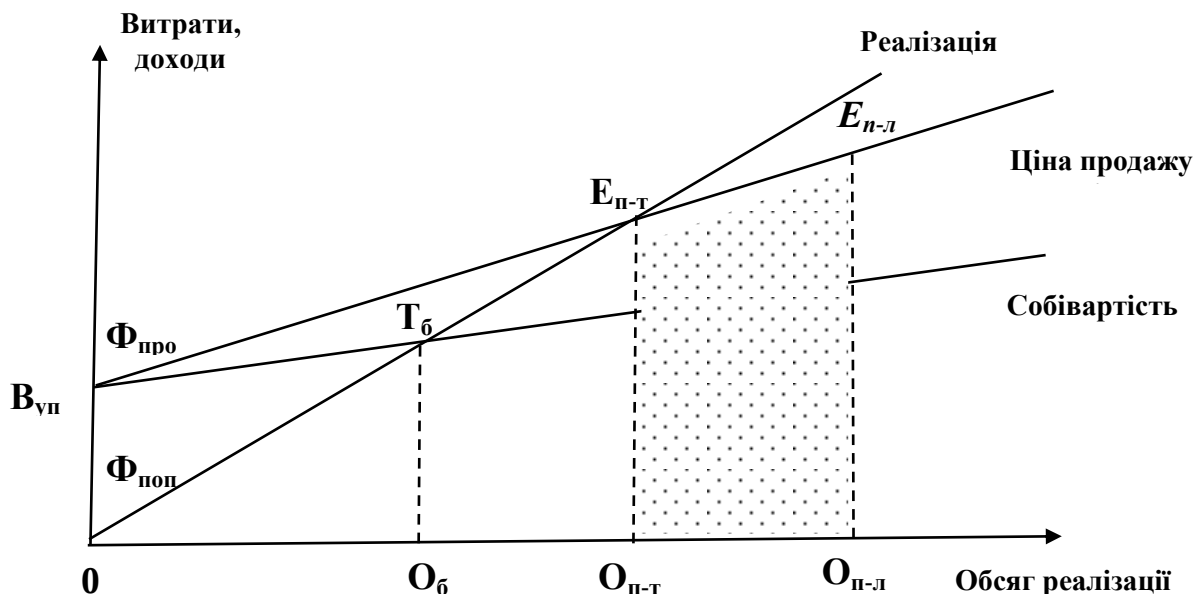

Рис. 4. Розміщення показників економічної потужності та економічного потенціалу
Джерело: запропоновано авторами на основі [14, с. 260].

Безпосереднє використання інтегрального показника економічного потенціалу для оцінювання економічної потужності є методично обмеженим, оскільки потенціал характеризує сукупність ресурсів і можливостей, тоді як потужність має результативний вимір – обсяг продукції, робіт або послуг, який може бути реалізований. Тому для визначення перспективного рівня економічної потужності доцільно використовувати фактичні та розрахункові показники й досліджувати силу їх взаємозв'язку за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Лінійна залежність може бути представлена рівнянням:

$$E_{п-т} = aE_{п-л} + b; \quad (6)$$

де a та b – коефіцієнти, що характеризують кореляцію лінійного зв'язку між показниками економічної потужності та економічного потенціалу.

Відповідно, для кожного окремого підприємства дана формула матиме свої коефіцієнти, оскільки всі елементи такого розрахунку та зв'язок між ними є унікальними [8].

Окремим напрямом оцінювання економічної потужності є підхід, заснований на визначенні доданої економічної вартості за даними бухгалтерського обліку. Сформований на основі обліково-аналітичної інформації інтегрований показник дає змогу оцінити результативність використання ресурсів підприємства та поглибити дослідження взаємозв'язку між його економічним потенціалом і економічною потужністю [8; 19, с. 316].

Для комплексного оцінювання можуть використовуватися показники сукупної доданої вартості, доданої вартості від реалізованих і створених об'єктів діяльності, а також доданої вартості, сформованої поза процесами їх створення та реалізації. Узагальнено сукупну додану вартість підприємства можна представити як:

$$ДВР = ДОД - МВР + БНА - БВА + ПКА - УКА + ПВД - УВД, \quad (7)$$

де ДВР – сукупна додана вартість підприємства за реалізованими об'єктами господарської діяльності; ДОД – дохід від їх реалізації; МВР – матеріальні та прирівняні до них витрати; БНА, БВА – безповоротні надходження та безоплатно використані активи; ПКА, УКА – приріст і убуток корисності активів; ПВД, УВД – приріст і убуток вартості ділової репутації.

Застосування зазначеного підходу дозволяє пов'язати результати господарської діяльності з інформацією про використані ресурси та зміни вартості активів, що розширює можливості обліково-аналітичного забезпечення управління економічним потенціалом і економічною потужністю сільськогосподарського підприємства.

У межах дослідження доцільним є використання показників доданої вартості, які дають змогу оцінити результативність використання ресурсів підприємства. Зокрема, Ж. Рішар та поглиблений І. Д. Лазаришиною визначати фінансову додаткову вартість як суму бухгалтерської додаткової вартості, орендних виплат та витрат на тимчасовий персонал [18, с. 138]:

$$\text{ФДВ} = \text{БДВ} + \text{ОВ} + \text{ВТП}, \quad (8)$$

Для оцінювання економічної доданої вартості може застосовуватися показник EVA:

$$\text{EVA} = \text{EBIT} \cdot (1 - T) - \text{WACC} \cdot C, \quad (9)$$

де EBIT – прибуток до сплати податків і відсотків; T – ставка податку на прибуток; C – величина капіталу; WACC – середньозважена вартість капіталу.

Середньозважена вартість капіталу визначається з урахуванням вартості та частки окремих джерел фінансування:

$$\text{WACC} = W_d \cdot C_d \cdot (1 - T) + W_p \cdot C_p + W_e \cdot C_e, \quad (10)$$

На основі EVA може бути сформовано показник економічного потенціалу підприємства:

$$\text{EP} = B + \text{EVA}, \quad (11)$$

де B – майновий потенціал підприємства, який визначається як:

$$B = AT - PN, \quad (12)$$

де AT – активи підприємства; PN – поточні зобов'язання без відсотків [69, с. 11–13].

Застосування наведеного підходу дає змогу досліджувати взаємозв'язок економічного потенціалу та економічної потужності на основі даних обліково-аналітичного забезпечення, поєднуючи ресурсну та результативну характеристики діяльності підприємства.

Оцінювання якості обліково-аналітичного забезпечення управління економічним потенціалом та економічною потужністю доцільно здійснювати із застосуванням спостереження, інтерв'ювання фахівців та експертного оцінювання документації, інформаційних потоків і розрахункових показників. Поєднання зазначених методів забезпечує можливість виявлення проблем формування, обробки та використання інформації для прийняття управлінських рішень.

Економічна потужність сільськогосподарських підприємств потребує подальшого дослідження з огляду на галузеву специфіку, залежність від природно-кліматичних та біологічних факторів, ринкові умови, ціноутворення, державне регулювання, динаміку зовнішніх ринків та зростання обсягів інформації, необхідної для управління. Особливого значення набуває інтеграція показника економічної потужності в систему обліково-аналітичного забезпечення, що може сприяти обґрунтуванню обсягів виробництва і реалізації продукції, плануванню потреби в ресурсах, управлінню основними засобами, оцінюванню фінансових результатів та інформаційному забезпеченню внутрішніх і зовнішніх користувачів.

Узагальнюючи наукові підходи, економічну потужність сільськогосподарського підприємства пропонуємо визначати як його здатність з урахуванням галузевих, ресурсних, ринкових, біологічних та екологічних обмежень виробляти такий обсяг конкурентоспроможної продукції, який може бути повністю реалізований за економічно вигідною для підприємства ціною.

Таким чином, незалежно від особливостей трактування економічного потенціалу та економічної потужності, ефективність їх формування, оцінювання та використання потребує належного обліково-аналітичного забезпечення, здатного формувати своєчасну, релевантну та достовірну інформацію для управлінських рішень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Уточнено зміст економічного потенціалу та економічної потужності сільськогосподарського підприємства. Економічний потенціал запропоновано розглядати як інтегровану сукупність ресурсів, можливостей та їх джерел, представлених виробничо-технологічною, фінансово-економічною, кадрово-соціальною, біолого-екологічною та неідентифікованою складовими. Економічна потужність визначається як обсяг конкурентоспроможної продукції, виробництво та реалізація якого можливі з урахуванням галузевих, ресурсних, ринкових, біологічних та екологічних обмежень за умови забезпечення економічно обґрунтованої рентабельності.

Встановлено взаємозв'язок економічного потенціалу та економічної потужності: потенціал характеризує сукупність можливостей підприємства, тоді як потужність відображає їх результативний прояв з урахуванням реальних умов функціонування та ринкових обмежень. Це створює основу для їх комплексного оцінювання в системі управління підприємством.

Обґрунтовано методичний інструментарій оцінювання економічного потенціалу, що передбачає формування інтегрального показника на основі системи показників його складових, використання результативного, витратного, рентного, порівняльного та відтворювального підходів, а також кореляційно-регресійного аналізу для встановлення взаємозв'язку між потенціалом і потужністю.

Визначено роль обліково-аналітичного забезпечення у формуванні інформаційної основи оцінювання та управління економічним потенціалом і економічною потужністю. Найбільш інформаційно забезпеченими є виробничо-технологічна, фінансово-економічна та біолого-екологічна компоненти, тоді як кадрово-соціальна характеризується недостатністю інформаційного забезпечення. Для оцінювання його якості доцільно поєднувати спостереження, інтерв'ювання та експертне оцінювання.

Обґрунтовано перспективність використання показника EVA та цифрових інструментів обліково-аналітичного забезпечення для комплексного оцінювання потенційних можливостей підприємства та результативності використання його ресурсів. Подальше вдосконалення системи управління має передбачати інтеграцію облікових, аналітичних і цифрових даних для підвищення обґрунтованості управлінських рішень в умовах сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Abbas, K. (2025). Management accounting and artificial intelligence: A comprehensive literature review and recommendations for future research. *The British Accounting Review*, Article 101551.
2. Berndt E., Fuss M. Economic Power Utilization and Productivity Measurement for Multi-product firms with multiple quasi-fixed inputs. The National Bureau of Economic Research. 1989. URL: <https://www.nber.org/papers/w2932>
3. Bracci, E., Papi, L., & Bigoni, M. (2023). Accounting innovations and digital transformation in the public and private sectors: A systematic literature review. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 19(2), 213–240.
4. Coase R. The Nature of the Firm. *Economica*. 1937. No. 4. P. 386–403.
5. DOD Dictionary of Military and Associated Terms. Washington DC : The Joint Staff, April 2019. URL: <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf?ver=2018-05-02-174746-340>
6. Maulina, B. F., & Nazaruddin, I. (2025). System information accounting in business performance: A systematic literature review. *Journal of Accounting and Investment*, 26(2), 481–499.
7. Richard J., Bensadon D., Rambaud A. Comptabilité financière. 11e éd. Paris : Dunod, 2018. 584 p.
8. Savchuk V., Dziuba T. Economic Potential of Agrarian Enterprises as an Important Development Factor. *AgroLife Scientific Journal*. 2020. Vol. 9, No. 1. P. 281–287. DOI: <https://doi.org/10.17930/AGL2020135>.
9. Zohry, A. F. (2024). The role of system competence and information quality in enhancing business performance via accounting information systems. *Journal of Risk and Financial Management*, 17(11), Article 515.
10. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз : монографія. 2-ге вид. Київ : КНЕУ, 2006. 292 с.
11. Бачевський Б. Є., Заблудська І. В., Решетняк О. О. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 400 с.

12. Бала В. В. Практичний аспект формування механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю на прикладі ПАТ «КВБЗ». *Ефективна економіка*. 2014. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_5_102
13. Економічна теорія: політекономія : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання-Прес, 2008. 719 с.
14. Загорецька О. Я. Обґрунтування нормативного значення рентабельності продукції для машинобудівних підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2009. № 5 (640). С. 83–90.
15. Іваницька Т. Є. Вплив зовнішнього середовища на забезпечення ефективності управління будівельним підприємством. *Ефективна економіка*. 2013. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2808>
16. Климахіна О. М. Використання потенціалу регіонів як чинник підвищення рівня їх пропорційного розвитку : дис.канд. екон. наук : 08.01.01 / Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. Київ, 2006. 187 с.
17. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. Київ : Центр навч. літератури, 2005. 352 с.
18. Лазаришина І. Д. Основні теоретичні засади економічного аналізу додаткової вартості. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки* : зб. наук. пр. Кіровоград : КНТУ, 2006. Вип. 10, ч. 2. С. 135–139.
19. Мороз Ю. Ю. Формування економічного потенціалу підприємства в системі показників бухгалтерського обліку. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету*. 2012. № 2 (2). С. 314–322. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhnau_2012_2%282%29_35
20. Сіваєв Б. Економічна сутність ресурсного потенціалу підприємства. *Соціум. Наука. Культура. Економіка* / Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. 2006. URL: <http://intkonf.org/sivaev-bo-ekonomichna-sutist-resursnogo-potentsialu-pidpriemstva>
21. Скоробогата Л. В. Оцінка та технології обліку економічного потенціалу діяльності підприємств : дис. канд. екон. наук : 08.06.04 / Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. Київ, 2005. 220 с.
22. Скворцов І. Б., Загорецька О. Я., Балик У. О. Стратегічне ціноутворення : монографія. Львів : ЗУКЦ, 2013. 350 с.
23. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. URL: <https://www.slovnyk.ua>
24. Таранюк Л. М. Оцінка економічного потенціалу промислового підприємства при проведенні реінжинірингу бізнес-процесів. *Mechanism of Economic Regulation*. 2014. № 2. С. 96–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mre_2014_2_12
25. Федонін О. С., Рєпіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. С. 60.

References

1. Abbas, K. (2025). Management accounting and artificial intelligence: A comprehensive literature review and recommendations for future research. *The British Accounting Review*, Article 101551.
2. Berndt, E., & Fuss, M. (1989). *Economic power utilization and productivity measurement for multi-product firms with multiple quasi-fixed inputs* (NBER Working Paper No. w2932). National Bureau of Economic Research. <https://www.nber.org/papers/w2932>
3. Bracci, E., Papi, L., & Bigoni, M. (2023). Accounting innovations and digital transformation in the public and private sectors: A systematic literature review. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 19(2), 213–240.
4. Coase, R. (1937). The nature of the firm. *Economica*, 4(16), 386–403.
5. The Joint Staff. (2019). *DOD dictionary of military and associated terms*. <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf?ver=2018-05-02-174746-340>

6. Maulina, B. F., & Nazaruddin, I. (2025). System information accounting in business performance: A systematic literature review. *Journal of Accounting and Investment*, 26(2), 481–499.
7. Richard, J., Bensadon, D., & Rambaud, A. (2018). *Comptabilité financière* [Financial accounting] (11th ed.). Dunod.
8. Savchuk, V., & Dziuba, T. (2020). Economic potential of agrarian enterprises as an important development factor. *AgroLife Scientific Journal*, 9(1), 281–287. <https://doi.org/10.17930/AGL2020135>
9. Zohry, A. F. (2024). The role of system competence and information quality in enhancing business performance via accounting information systems. *Journal of Risk and Financial Management*, 17(11), Article 515.
10. Andriichuk, V. H. (2006). *Efektivnist diialnosti ahrarnykh pidpriemstv: teoriia, metodyka, analiz* [Efficiency of agrarian enterprises activity: Theory, methodology, analysis] (2nd ed.). KNEU.
11. Bachevskyi, B. Ye., Zablodska, I. V., & Reshetniak, O. O. (2009). *Potentsial i rozvytok pidpriemstva* [Enterprise potential and development]. Tsentr uchbovoi literatury.
12. Bala, V. V. (2014). Praktychnyi aspekt formuvannia mekhanizmu upravlinnia zovnishnoekonomichnoi diialnistiu na prykladi PAT "KVBZ" [Practical aspect of forming the management mechanism of foreign economic activity on the example of PJSC "KRCW"]. *Efektivna Ekonomika*, (5). http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_5_102
13. Bazylevych, V. D. (Ed.). (2008). *Ekonomichna teoriia: politekonomiia* [Economic theory: Political economy]. Znannia-Pres.
14. Zahoretska, O. Ya. (2009). Obhruntuvannia normatyvnoho znachennia rentabelnosti produktsii dlia mashynobudivnykh pidpriemstv [Substantiation of normative rate of profitability for machine-building enterprises]. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University*, (640), 83–90.
15. Ivanytska, T. Ye. (2013). Vplyv zovnishnoho seredovyscha na zabezpechennia efektyvnosti upravlinnia budivelnym pidpriemstvom [Impact of external environment on ensuring the efficiency of building enterprise management]. *Efektivna Ekonomika*, (12). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2808>
16. Klymakhina, O. M. (2006). *Vykorystannia potentsialu rehioniv yak chynnyk pidvyshchennia rivnia ikh mekhanizmu proporsiihnoho rozvytku* [Use of regional potential as a factor of increasing the level of their proportional development] (Candidate dissertation, Vadym Hetman Kyiv National Economic University).
17. Krasnokutska, N. S. (2005). *Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka* [Enterprise potential: Formation and assessment]. Tsentr navchalnoi literatury.
18. Lazaryshyna, I. D. (2006). Osnovni teoretychni zasady ekonomichnoho analizu dodatkovoi vartosti [Basic theoretical principles of economic analysis of added value]. *Academic Papers of Kirovohrad National Technical University. Economic Sciences*, 10(2), 135–139.
19. Moroz, Yu. Yu. (2012). Formuvannia ekonomichnoho potentsialu pidpriemstva v systemi pokaznykiv bukhhalterskoho obliku [Formation of economic potential of enterprise in the system of accounting indicators]. *Bulletin of Zhytomyr National Agroecological University*, (2-2), 314–322. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhnau_2012_2%282%29_35
20. Sivaiev, B. (2006). Ekonomichna sutnist resursnoho potentsialu pidpriemstva [Economic essence of resource potential of the enterprise]. *Sotsium. Nauka. Kultura. Ekonomika*. <http://intkonf.org/sivaiev-bo-ekonomichna-sutist-resursnogo-potentsialu-pidpriemstva>
21. Skorobohata, L. V. (2005). *Otsinka ta tekhnolohii obliku ekonomichnoho potentsialu diialnosti pidpriemstv* [Assessment and accounting technologies of economic potential of enterprises' activity] (Candidate dissertation, State Academy of Statistics, Accounting and Audit of the State Statistics Committee of Ukraine).
22. Skvortsov, I. B., Zahoretska, O. Ya., & Balyk, U. O. (2013). *Stratehichne tsinoutvorennia* [Strategic pricing]. ZUKTs.
23. Bilodid, I. K. (Ed.). (1970–1980). *Slovnyk ukrainskoi movy* [Dictionary of the Ukrainian language] (Vols. 1–11). Naukova dumka. <https://www.slovnyk.ua>

24. Taraniuk, L. M. (2014). Otsinka ekonomichnoho potentsialu promyslovoho pidpriemstva pry provedenni reinvynirynhu biznes-protsesiv [Assessment of economic potential of industrial enterprise during business processes reengineering]. *Mechanism of Economic Regulation*, (2), 96–105. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mre_2014_2_12

25. Fedonin, O. S., Repina, I. M., & Oleksiuk, O. I. (2003). *Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka* [Enterprise potential: Formation and assessment]. KNEU.

SOMOCHKINA TETIANA, PONOMAROV OLEKSANDR, RYBAK OLENA.
ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL AND ECONOMIC CAPACITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES UNDER DIGITAL TRANSFORMATION. *The article examines the theoretical and methodological foundations for assessing the economic potential and economic capacity of agricultural enterprises under conditions of digital transformation. The essence of economic potential is clarified as an integrated set of resources, capabilities, and their sources, and its relationship with the economic capacity of an enterprise is established. An author's interpretation of the economic potential of an agricultural enterprise is proposed as a combination of production and technological, financial and economic, human resources and social, biological and environmental, and innovation and digital components, the interaction of which determines the performance of the enterprise and its capacity for sustainable development. Economic capacity is considered as a result-oriented manifestation of economic potential, reflecting the feasible volume of competitive products that can be produced and marketed, taking into account resource, market, biological, and environmental constraints and ensuring an economically justified level of profitability. A methodological approach to the comprehensive assessment of economic potential is substantiated based on a system of indicators characterizing its components and the construction of an integrated indicator. The applicability of correlation and regression analysis for examining the relationship between economic potential and economic capacity, as well as the use of Economic Value Added (EVA) for assessing the effectiveness of capital utilization, is considered. The role of accounting and analytical support and digital technologies in providing the information basis for assessing economic potential and supporting well-grounded managerial decisions is identified. The proposed approach facilitates a more comprehensive consideration of resource, performance, and digital factors in the development of agricultural enterprises.*

Keywords: economic potential, economic capacity, economic potential assessment, agricultural enterprises, accounting and analytical support, integrated indicator, Economic Value Added (EVA), digital transformation, sustainable development.

Надійшла до редакції: 02.09.2026

Прийнято до друку: 15.09.2026

Опубліковано: 30.09.2026

© 2026 Сьомочкіна Т. І., Пономарьов О.В., Рибак О.М.

Цей матеріал ліцензовано за умовами CC BY 4.0. <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>